

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญ

เป็นที่ยอมรับกันโดยสากลว่าการพัฒนาประเทศให้มีศักยภาพได้แนวทางหนึ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง คือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรู้ความสามารถเพียงพอต่อการดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพ วิธีการที่จะพัฒนาคนในประเทศได้นั้นคือการให้การศึกษา แต่ประเทศไทยก็ยังมีประสบกับปัญหาที่ทำให้หลายคนไม่สามารถเข้าสู่ระบบการเรียนการสอนในระบบปกติได้อันเนื่องมาจากสาเหตุสำคัญอยู่ 3 ประการ คือ **ขาด พลาด พร่อง** โดยสภาวะของการขาด คือ การขาดโอกาสทางการศึกษาเนื่องจากไม่มีทุนทรัพย์ที่เพียงพอต่อการเข้าเรียนตามระบบปกติ สภาวะของการพลาด คือ ผู้ที่เคยเป็นนักเรียนในระบบปกติแต่เกิดความผิดพลาดในการดำเนินชีวิต ทำให้ต้องออกจากโรงเรียนกลางครมโดยยังไม่จบการศึกษา และสภาวะของการพร่อง คือ ผู้ที่มีความบกพร่องทั้งทางสภาพร่างกายและสติปัญญาตั้งแต่กำเนิดหรือผู้ที่ประสบกับอุบัติเหตุต่าง ๆ จนได้รับความบกพร่องทางร่างกาย เป็นผลให้ไม่สามารถเข้าสู่การเรียนในระบบปกติได้ (สำนักข่าวกรมประชาสัมพันธ์ , 2560)

จากปัญหาทั้ง 3 ประการที่สำคัญดังที่กล่าวมาแล้วนั้น ทำให้รัฐบาลเล็งเห็นถึงความสำคัญของการเข้ามาแก้ไขปัญหาจากหน่วยงานหลายส่วนด้วยการระดมทั้งพลังกาย พลังใจ และพลังสมอง ซึ่งหน่วยงานที่มีภารกิจที่มีความโดดเด่นต่อการเข้ามาช่วยบุคคลทั้ง 3 กลุ่มได้ คือ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยหรือสำนักงาน กศน. ซึ่งมีหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องผู้เรียนได้รับความรู้และทักษะพื้นฐานในการแสวงหาความรู้และได้เรียนรู้ในสาระที่สอดคล้องกับความสนใจและความจำเป็นในการยกระดับคุณภาพชีวิตและยังเน้นการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในเรื่องต่าง ๆ เพื่อเป็นมาตรการจูงใจให้กับภาคสังคมอื่น ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อมุ่งไปสู่เป้าหมาย *"คนไทยได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ"* (สำนักงานเลขาธิการการศึกษา, 2552)

ดังนั้นการช่วยให้ กศน. ดำเนินงานได้ประสบผลสำเร็จ คือ การช่วยให้ กศน. จัดการศึกษาให้กับนักศึกษาแล้วบรรลุผล โดยดูได้จากการที่นักศึกษาเข้ามาสู่ระบบการศึกษานอกโรงเรียนแล้วสามารถจบการศึกษา เพื่อที่จะกลับไปสู่สังคมได้อย่างมีคุณภาพและสามารถดำเนินชีวิต เลี้ยงชีพของตนได้ต่อไป หรือสามารถเข้าศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น

การทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการสำเร็จการศึกษาของนักศึกษา กศน. ได้นั้นจะมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการนำข้อมูลนี้ไปดำเนินงานทั้งปัจจัยในด้านบวกที่ส่งเสริมให้นักศึกษาเรียนจนสำเร็จการศึกษา สามารถนำไปขยายผลต่อส่วนปัจจัยในด้านลบหรือสาเหตุที่ทำให้นักศึกษา กศน. เรียนแล้วไม่สำเร็จการศึกษาก็สามารถหาแนวทางป้องกันไม่ให้เกิดขึ้น จะเห็นว่าถ้าสามารถดำเนินการได้ทั้งสองส่วนที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ก็เป็นที่เชื่อได้ว่าจะสามารถช่วยให้ กศน. ผลิตนักศึกษาที่มีคุณภาพ

ออกไปสู่สังคมได้สมดังเป้าหมายที่ตั้งเอาไว้เป็นการช่วยลดปัญหาต่าง ๆ ของประเทศได้เป็นอันมาก เช่น ปัญหาเกี่ยวกับเศรษฐกิจ สังคม เป็นต้น

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความมุ่งหมายว่าจะดำเนินการศึกษาถึงปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการสำเร็จ การศึกษาของนักศึกษาของ กศน. จังหวัดจันทบุรี เพื่อประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาและลดปัญหา สังคมที่เกิดจากการรู้หนังสือที่ไม่เพียงพอได้ สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษาที่ต้องการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ของประเทศให้มีคุณภาพและจะเป็นการพัฒนาศักยภาพของประเทศสู่ประชาคม อาเซียนอีกทางหนึ่งด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการสำเร็จการศึกษาของนักศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริม การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลต่อการสำเร็จการศึกษาของนักศึกษา สังกัด สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี
3. เพื่อเสนอแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนการสอน ต่อสำนักงาน ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) จังหวัดจันทบุรี และจังหวัดอื่นๆ ทั่วประเทศ

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการสำเร็จการศึกษาของนักศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริม การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี มีขอบเขต ในการวิจัยดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ครู กศน.ตำบล สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและ การศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี จำนวน 11 คน จาก 11 ตำบล
2. พื้นที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) จังหวัดจันทบุรี คือ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี
3. ด้านระยะเวลา ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดระยะเวลาในการศึกษาวิจัย ตั้งแต่ เดือน มกราคม 2560 - กันยายน 2560
4. ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อการสำเร็จการศึกษาของนักศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) อำเภอเมือง จังหวัด จันทบุรี
5. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา
ตัวแปรต้น ได้แก่ คุณลักษณะของ นักศึกษา คุณลักษณะของ ครูผู้สอน นโยบายผู้บริหาร การจัดการเรียนการสอน สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้
ตัวแปรตาม ได้แก่ การสำเร็จการศึกษาของนักศึกษา กศน.

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

หมายถึง หลักสูตรที่มุ่งจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองอุดมการณ์การจัดการศึกษาตลอดชีวิต การสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ตามปรัชญา “คิดเป็น” เพื่อสร้างคุณภาพชีวิตและสังคม มีการบูรณาการอย่างสมดุลระหว่างปัญญาธรรม ศิลธรรม และวัฒนธรรม มุ่งสร้างพื้นฐานการเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และพัฒนาความสามารถเพื่อการทำงานที่มีคุณภาพ โดยให้ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมจัดการศึกษาให้ตรงตามความต้องการของผู้เรียน และสามารถตรวจสอบได้ว่า การศึกษานอกระบบเป็นกระบวนการของการพัฒนาชีวิตและสังคม สามารถพึ่งพาตนเองได้ และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง เป็นหลักสูตรที่มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการของบุคคลที่อยู่นอกระบบโรงเรียน ซึ่งเป็นผู้มีความรู้ ประสบการณ์จากการทำงาน และการประกอบอาชีพ โดยการกำหนดสาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ การวัด และประเมินผล ให้ความสำคัญกับการพัฒนากลุ่มเป้าหมายด้านจิตใจให้มีคุณธรรมควบคู่ไปกับการพัฒนาการเรียนรู้ สร้างภูมิคุ้มกัน สามารถจัดการกับองค์ความรู้ ทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยี เพื่อให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวอยู่ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา สร้างภูมิคุ้มกันตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งคำนึงถึงธรรมชาติการเรียนรู้ของผู้ที่อยู่นอกระบบ และสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง ความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีและการสื่อสารแบ่งระดับการศึกษานอกเป็น 3 ระดับ คือ 1) ระดับประถมศึกษา 2) ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและ 3) ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโดยแต่ละระดับใช้เวลาเรียน 4 ภาคเรียน ยกเว้นกรณีที่มีการเทียบโอน แต่ทั้งนี้ต้องลงทะเบียนเรียนในสถานศึกษาอย่างน้อย 1 ภาคเรียน

2. การศึกษานอกระบบ

หมายถึง กิจกรรมการศึกษาที่มีกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการและวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่ชัดเจน มีรูปแบบ หลักสูตร วิธีการจัดและระยะเวลาเรียนหรือฝึกอบรมที่ยืดหยุ่นและหลากหลายตามสภาพความต้องการและศักยภาพในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายนั้นและมีวิธีการวัดผลประเมินผล การเรียนรู้ที่มีมาตรฐานเพื่อรับคุณวุฒิทางการศึกษาหรือเพื่อจัดระดับผลการเรียนรู้

3. การศึกษาตามอัธยาศัย

หมายถึง กิจกรรมการเรียนรู้ในวิถีชีวิตประจำวันของบุคคล ซึ่งบุคคลสามารถเลือกที่จะเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ตามความสนใจ ความต้องการ โอกาส ความพร้อม และศักยภาพการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล

4. กศน. ตำบล

หมายถึง หน่วยจัดกิจกรรมการเรียนรู้การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย หรือห้องเรียนของ กศน. อำเภอ/เขต ซึ่งตั้งอยู่ในระดับตำบล เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ ของประชาชนในชุมชน และพัฒนา กศน. ตำบล เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนได้อย่างทั่วถึงและครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่

5. คุณลักษณะของครู กศน. ตำบล

หมายถึง ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ดังนั้น จึงมีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญในการขับเคลื่อน กศน. ตำบลดังกล่าว คือ

1. การวางแผนจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต
2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของ กศน. ตำบล ทั้งนี้ครู กศน. ตำบล จะมีบทบาทหลักเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้กลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการได้รับประสบการณ์การเรียนรู้
3. การให้บริการการเรียนรู้ใน กศน. ตำบล โดยเฉพาะกิจกรรมศูนย์ข้อมูลข่าวสารของชุมชน ศูนย์บริการชุมชน ซึ่งนอกเหนือจากการจัดกิจกรรมการ
4. การสนับสนุนกิจกรรมของชุมชน ทั้งด้านสังคม วัฒนธรรม ประเพณี รวมทั้งสนับสนุนการใช้บริการของประชาชนในชุมชน เพื่อเป็นที่พบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันภายในชุมชน รวมทั้งสนับสนุนการจัดกิจกรรมขององค์กรหรือหน่วยงานภาครัฐอื่นและส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มหรือชมรมในชุมชน เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน ชมรมผู้สูงอายุ ชมรมคุ้มครองผู้บริโศก สภาเด็กและเยาวชน และองค์กรนักศึกษา กศน. เป็นต้น
5. การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชน โดยการประสานขอความร่วมมือจากภาคีเครือข่ายองค์กรชุมชนผู้รู้ ผู้ทรงคุณวุฒิ ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อร่วมเป็นอาสาสมัคร กศน. อาสาสมัครส่งเสริมการอ่าน เป็นต้น

6. คุณลักษณะของนักศึกษา กศน.

หมายถึง ผู้ที่สมัครเรียนระบบการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยนักศึกษา กศน. แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยมีลักษณะที่พึงประสงค์ดังต่อไปนี้

1. มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข
2. มีความรู้พื้นฐานสำหรับการดำรงชีวิตและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
3. มีความสามารถในการประกอบสัมมาอาชีพให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัด และตามทันความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง
4. มีทักษะการดำเนินชีวิตที่ดี และสามารถจัดการกับชีวิต ชุมชน สังคมได้อย่างมีความสุขตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
5. มีความเข้าใจประวัติศาสตร์ชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย โดยเฉพาะภาษา ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ความเป็นพลเมืองดี ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนา ยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
6. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
7. เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีทักษะในการแสวงหาความรู้ สามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ และบูรณาการความรู้มาใช้ในการพัฒนาตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

7. นโยบายผู้บริหาร

หมายถึง การดำเนินการของผู้บริหาร กศน. ดังต่อไปนี้

1. ชี้แจงนโยบายจุดเน้นการดำเนินงาน
2. สนับสนุนงบประมาณตามแผนปฏิบัติงานประจำปี ของ กศน. ตำบล

3. พัฒนาหัวหน้า กศน.ตำบล อาสาสมัคร กศน.ตำบล และคณะกรรมการ กศน. ตำบล
4. จัดและพัฒนาระบบงานธุรการของ กศน.ตำบล
5. ประสานภาคีเครือข่าย
6. กำกับ ติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน กศน.ตำบล
7. เสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ในรูปแบบต่าง ๆ

8. การจัดการเรียนการสอน

หมายถึง วิธีการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จะมีวิธีเดียว คือ วิธีเรียน กศน. ที่สามารถจัดการเรียนรู้ได้หลากหลายรูปแบบ เช่น การเรียนรู้แบบพบกลุ่ม การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้แบบทางไกลการเรียนรู้แบบชั้นเรียน และการเรียนรู้แบบอื่น ๆ ที่หลากหลายซึ่งในแต่ละรายวิชาผู้เรียนสามารถเลือกเรียนรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง หรือหลายรูปแบบก็ได้

9. สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้

ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อบุคคล ภูมิปัญญา แหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ในภูมิปัญญาท้องถิ่น ชุมชน และแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ ผู้เรียน ครู สามารถพัฒนาสื่อการเรียนรู้ขึ้นเองหรือนำสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่ใกล้ตัว และข้อมูลสารสนเทศที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการเรียนรู้ โดยใช้วิจารณญาณในการเลือก ใช้สื่อต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีคุณค่า น่าสนใจ ชวนคิด ชวนติดตาม เข้าใจ ง่าย เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ เกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง ลึกซึ้ง และต่อเนื่องตลอดเวลา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ระบุปัจจัย/ตัวแปรในการศึกษาจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย โดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง แนวคำถามจะเป็นเพียงแนวทางเท่านั้น แต่การสัมภาษณ์จะเน้นการพูดคุยแลกเปลี่ยนเพื่อสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้สัมภาษณ์ เพื่อให้ได้มาซึ่งปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการสำเร็จการศึกษาของนักศึกษา กศน. ทั้ง 11 ตำบล ในอำเภอเมืองจังหวัดจันทบุรี

ปัจจัยเชิงสาเหตุ

คุณลักษณะของนักศึกษา
คุณลักษณะของครูผู้สอน
นโยบายผู้บริหาร
การจัดการเรียนการสอน
สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้

การสำเร็จการศึกษา
ของนักศึกษา กศน.

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี